

Kuinka

HILA BLUM

rakastaa

TAMMI

tyttärtään

Hila Blum

KUINKA RAKASTAA
TYTÄRTÄÄN

SUOMENTANUT MINNA TUOVINEN

tammi

80 VUOTTA

HELSINKI

F I L I

Kirjallisuuden vientikeskus FILI on tukenut tämän kirjan kääntämistä.

”Ja kullekin kansalle sen omalla kielellä” Est. 1:22

Published with the support of The Israeli Institute for Hebrew Literature,
Israel and the Embassy of Israel, Helsinki.

WSOY:n kirjallisuussäätiö on tukenut suomentajan työtä.

Hepreankielinen alkuteos איך לאהוב את בתך (*Ech le'ehov et bitech*) ilmestyi Israelissa 2021.

Copyright © 2021 by Hila Blum

First published in Israel by Kinneret, Zmora, Dvir – Publishing House Ltd

Published by arrangement with The Deborah Harris Agency and Licht &
Burr Literary Agency, Copenhagen.

Suomenkielinen laitos © Minna Tuovinen ja Tammi 2023

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-04-4283-5

Painettu EU:ssa

Rakkaille vanhemmilleni

1

Kun näin tyttärentyttäreni ensimmäisen kerran, seisoin toisella puolella katua, sen lähemmäs en rohjennut mennä. Groningenin esikaupungeissa ikkunat ovat suuria ja matalalla – minua nolotti, miten vaivattomasti olin tavoittanut haluamani, suorastaan kauhistuin, miten vapaata riistaa he olivat silmilleni, vaikka olisinhan itsekkin yhtä suojattomana tullut nähdyksi, jos he olisivat hiemankaan päätään kääntäneet.

Tyttöjä ei kiinnostanut, mitä ulkona tapahtui. He olivat omissa maailmoissaan, uppoutuneet omiin pieniin huoliinsa. Tytöt, joiden ohut vaalea tukka soljuisi sormien lomitse kuin jauho. He olivat olohuoneessa kahdestaan, aivan liian ulottuvillani. En osaisi mitenkään selittää läsnäoloani, jos joku kysyisi. Lähdin pois.

Odotin, että pimeys laskeutui ja valot syttyivät huoneisiin. Tällä kertaa menin vähän lähemmäksi taloa, epäröin hetkisen ennen kuin ylitin kadun. Olin vähällä koputtaa ikkunaan. Hämmästyin, miten vaivattomasti perheenjäsenet nyt liikahtelivat edessäni. En muistanut tytärtäni tällaisena, hänen olemuksensa väkevyys ällistyi minua. Yritin ymmärtää, kuiskailin ääneen hänen nimeään: Lea, Lea. Seisoin siinä hetken, muutaman minuutin. Lean tyttäret Lotte ja Sanne istuivat ruokapöydässä ja samaan aikaan häärasivät taukoamatta, siirtelivät kodin keltaista

hehkua sinne tänne. Lean mies Johan seiso i keittiössä selin minuun päin ja pakersi illallisen kimpussa. Lea kulki huoneesta toiseen, ikkunaristikot jakoivat hänet osasiksi, välillä hän hävisi näkyviltä ja ilmaantui sitten taas esiin toisessa huoneessa ylittäen todellisuuksia niin kuin olisi oikeasti kulkenut seinien läpi. Olohuoneen takassa ei ollut tulta, ja silti se hohkasi lämpöä ympärilleen. Kodin tuntua, sitä se oli. Joka puolella oli kirjoja, keittiössäkin. Se oli hyväsydäminen talo, kaikki siinä muistutti raaka-aineiden aitoudesta, metsän puiden puisesta olemuksesta, taivaan pilvien höyhenenkeveydestä. Koska tarkkailin siinä tyttäätäni ja hänen perhettään heidän tietämättään, uhka kohdistui todellisuudessa itseäni, heidän elämänsä alastomuus paistoi minua vaarallisesti suoraan silmiin.

Eräs dublinilainen nainen, josta vuosia sitten olin sattunut lukemaan, jota en siis tuntenut henkilökohtaisesti, kasvoi kaksitoistalapsisessa perheessä ja sai itse aikuiseksi vartuttuaan ja naimisiin mentyään kaksi tyttärtä. Hänen tyttärensä *eivät ole koskaan kävelleet itsekseen kadulla* eivätkä *koskaan ole nukkuneet toisen kanssa samassa vuoteessa*. Paljon muuta nainen ei sitten tyttäristään kertonutkaan, mutta oivalsin hänen yrittäneen samalla kertaa sanoa, että hän rakasti heitä ja ettei hän osannut rakastaa heitä. Että kyse oli juuri siitä, rakkauden ongelmasta. Että hän oli kyllä yrittänyt.

He lähtivät autolomalle perheen kesken, nainen, hänen miehensä ja tyttärensä, ja jonkin pahaisen sanaharkan jälkeen nainen pani taustapeilistä merkille, kuinka hänen esikoistyttärensä tuijotti suoraan eteensä. Hän huomasi, että tyttären suu oli painunut kasvojen sisään ja sai *hirvittävän ennakkonäyn siitä mikä tarkkaan ottaen pilaisi tyttären kasvot*. Näillä sanoilla. Ennakkonäyn *siitä mikä voisi riistää hänen kauneutensa*, nainen kertoi, *joko nopeasti tai hitaasti*, ehkä jopa *ennen kuin hän olisi täysikasvuinen*. Nainen sanoi itselleen: *minun on pidettävä hänet onnellisena*.

Kun luin tästä naisesta, minulla itselläni oli jo pieni tytär. Lea. Puolentoista vuoden ikäinen tomera ja kovääninen pieni pärpättäjä. Kutsuin häntä sumusireeniksi niin hänen

omien pikkuruisten korviensa kuin hänen isänsä kuullen. Meir ja minä jaksoimme ihastella ikiomaa sumusireeniämme. Minulla oli hänelle kymmeniä muitakin lempinimiä. Ollessani töissä studiolla ikävöin häntä päivät pitkät, ja heti seuraavan jälleennäkemisen hetkellä kahmaisoin hänet syliini. Minun oli helppo rakastaa pientä tyttäntäni. Myös hänen isänsä rakasti häntä, ja joka ilta tytön vaivutua uneen me puhuimme hänestä ja lausuimme kiitokset toisillemme. Annoin tytölle kaiken, mitä vaille olin itse jäänyt, paljon enemmänkin, ja tyttö rakasti minua.

Kaikki mikä liittyi pienokaiseen – leukapielestä kaulan kautta paidalle valuva sylki, painavat pissavaipat, tulehuneista silmistä ulos pusertuva rähmä ja hänen nenänsä koko sisältö –, kaikki mikä liittyi Leaan, oli minulle hyvää. Toisinaan aloin kuolata, kun katselin tai haistelin häntä. Halusin yhtäkkiä syödä hänet. Minä syön sinut, tapasin sanoa, pistelen sinut poskeeni, ihan totta. Lea nauroi. Kutittelin häntä, jotta kuulisin lisää hänen naurunsa hörähtelyä, enkä hävennyt, jos joku ympärillämme kääntyi katsomaan, päinvastoin.

Lean ollessa neljän vuoden ikäinen olisin halunnut toisenkin tyttären. Sanoin Meirille, kuvittele nyt, kaksi Leaa. Ilmeisesti tulin juuri noilla sanoilla sanoneeksi: älä suostu. Eikä hän suostunutkaan. Olin vihainen hänelle monta kuu-kautta, kunnes lopulta asia painui unohduksiin. Meir oli täyttänyt jo viisikymmentä, olimme muuttaneet isompaan asuntoon, löytäneet paikkamme työelämästä, nukuimme yömmme hyvin, meillä oli tyttäremme Lea, joka täytti neljä, ja sitten viisi ja kuusi, meiltä ei puuttunut mitään, ja Lea kasvoi.

Johai, Meirin pikkuveli, joka veljensä lailla tuli isäksi vanhemmalla iällä, kertoo minulle tyttärestään. Tyttö oli seitsemänvuotias, kun Johai erosi vaimostaan, nyt tyttö on kahdeksan, ja Johai tuntee lapsensa poissaolon niinäkin hetkinä, kun laittaa tätä nukkumaan, suukottaa otsalle ja kohentaa peittoa. Joka hetki tytär yhtä aikaa on siinä ja ei ole, ja isä jumittaa menneen ja tulevan välimaastossa, on alati huolissaan. Keskustelemme pienessä kahvilassa kaupungin keskustassa – ennen Meirin kuolemaa emme ole ikinä kunnolla jutelleet, Johai on aina aiemmin seurassani ollut jotenkin penseä –, ja illalla kotiin palatuani tunnen oloni levottomaksi. Luen kirjaa naisesta, en siitä joka asui Irlannissa ja jonka tyttäret eivät liikkuneet itseksensä kadulla, vaan toisesta, ranskalaisesta naisesta, jonka tytär vietti kaksi vuotta nuoruudestaan vankilassa ja kirjoitti siellä ollessaan päiväkirjaansa, että äiti oli epäilemättä rakastanut häntä, *kenties liikaakin* – ja että hänen *rakkautensa oli enemmän materialistista kuin hellää*. Sysään kirjan sivuun moneksi minuutiksi, se lojuu alassuvin vieressäni, ja tuumin sitten, etten aio lukea sitä enempää. *Kasvaessani*, tytär kirjoittaa, *jäin hänen mielestään muurin toiselle puolelle*.

Ajattelen Leaa neljä-viisitoistavuotiaana, vaarallisia vuosia. Katselin häntä satoja kertoja, ellen tuhansia, ja ajattelin,

olet aivan henkeäsalpaava. Toisinaan sanoin hänelle, olet niin kaunis, että tulen hulluksi, ja hän pyöritteli silmiään ja otti sitten totisen ilmeen, ja minä tajusin tällä hänen vioilleen sokealla, rakastavalla katseellani tuottavani hänelle pettymyksen. Silti jatkoin. En lopettanut. En halunnut välillemme muuria.

Yhtäkkiä haluan kirjoittaa Leasta, kaiken. Mutta kieli on kuin neulansilmä.

Haluaisin kirjoittaa Leasta ilman sanoja, mutta en voi.

Elokuissa sellaista näkee yhtenäen. Perhe istuu autossa, isä ratissa, vieressä viehättävän huolettomalla tavalla kaunis vaimo, takana kaksi eloisaa lasta, he puhelevat yhdessä niitä näitä. Elämä ennen kuin pian jotain paha tapahtuu. Maantierosvot iskevät. Menneisyydestä paljastuu synkkä salaisuus. Tyttäresi suu puristuu viivaksi.

Kerran tosin satuin katsomaan pohjoismaisen elokuvan, jossa tragedia oli hienovaraisempaa laatua. Katsoin sen kolmesti, koin tärkeäksi, että ymmärtäisin kaiken. Perhe lomaili hiihtokeskuksessa – isä, äiti, poika ja tytär. Kaikki neljä olivat kauniita, mutta eivät liian, se oli kohtuullista kauneutta, ja heidän arkinen elämänsäkään ei selvästi ollut täysin vailla huolta. Se mitä tälle perheelle sitten tapahtui, ilmiö joka sai maankuoren jysähtelemään ja tuotti rakoja ja halkeamien seitin, oli muutaman sekunnin mittainen lumivyöry. Perhe istui rinneravintolassa, kun lumivyöry rynnisti heitä päin ja pysähtyi lopulta jonkin matkan päähän, ja sitten kaikki – jotka hetkeä aiemmin olivat singonneet ylös tuoleistaan etsimään suojaa – istahtivat uudelleen aterioimaan pöydän ääreen. Mutta isku oli ollut kuolettava, vahinko oli ehtinyt tapahtua, isä oli lumivyöryn tullessa säännännyt pelastamaan tilanteesta itsensä siinä missä äiti oli hypähtänyt välittömästi lastensa turvaksi, temman-

nut heidät syleilynsä suojaan. Tästä seikasta, tiedosta että hänen miehensä oli huolehtinut yksin omasta pelastautumisestaan ja jättänyt muut oman onnensa nojaan, nuori rouva ei päässyt yli. Vastedes elokuvassa käy skandinaavisen vähäeleisesti selväksi, kuinka syvästä haavasta onkaan kyse.

Toisinaan olisin halunnut nähdä muitakin elokuvia, joissa elämä menee vikaan tällä tavalla puolivahingossa, en niitä joissa kohtalo mätkii olan takaa. Olisin halunnut kuulla meidän kaltaisistamme perheistä, sellaisista kuin Meir, Lea ja minä, virheistä joita oli helppo tehdä mutta joita kukaan ei voinut antaa anteeksi. Tavallisista onnettomuuksista. Tai pikemmin, tahattomista rikkomuksista.

Lean ensimmäisenä elinvuonna äitini kävi luonamme useasti, ei koskaan tyhjin käsin, vaan aina tuoden mukanaan meille ruokaa pakasterasioissa tai Lealle ylettömän kalliita lahjoja (äitini ei irrotanut hintalappuja). Hän istahti sohvalle Lea polvillaan, naksutteli tälle kielellään ja keinutteli tätä puolelta toiselle, tai asettui matolle Lean kanssa ja heilutteli tälle käsiään, ja sitten leikin loputtua syötti Lean, ojensi lusikan suuhun ja pyyhkäisi leuan, ojensi ja pyyhkäisi, yhä uudelleen ja uudelleen. Uumoilin, että jonain hetkenä äitini yksinkertaisesti pakahtuisi ja hänen sydämensä tulvisi yli äyräidensä. Eikö Lea ollutkin kerta kaikkiaan vastustamaton? Äitini oli sulaa vahaa hänen edessään.

Äitini auttoi minua kaikessa mahdollisessa pienokaisen kanssa, samoin teki Meir. Aamuisin Meir laittoi Lean lähtrövalmiiksi ja toisinaan myös vei hoitoon, iltapäivisin minä hain hänet sieltä, ja aina siihen asti kunnes Meir palasi yliopistolta vietimme aikaa kotona kahdestaan tai yhdessä äitini kanssa. Sitten ilmestyi Meir ja kävi pikkuisen kimppuun. Hän pommitti tyttöä halauksilla, riemunkiljahduksilla, kysymyksillä, vaatimuksilla saada pusuja ja antaa vastapusuja, polkemalla jalkaa, mikäli pusuja ei alkanut kuulua, ja suukoilla kyllästetty Lea hirnui naurusta. Mutta heti Meirin saavuttua, korkeintaan minuutin parin päästä,

äitini häipyi, ovi sulkeutui hänen perässään ja minä jäin yksin katselemaan sohvalla ilakoivia isää ja tytärtä. Äitini ei halunnut nähdä sitä, hän ei osannut arvostaa sellaista. Minä puolestani en osannut hullutella Lean kanssa samalla tavalla, äristä ja purista, päästellä kaiken maailman ääniä, mutta seurasin sivusta lumoutuneena. Joskus Meir kuitenkin ylitti rajan, ja silloin Lean riemu uhkasi muuttua itkuksi.

Otin Leasta loputtomasti kuvia. Löytöretket Amerikkaan, ensimmäinen kuukävely, meidän esikoisemme. Luonnollisestikin koko maailma pidättelee henkeään. Tarvitaan silti vielä vuosia, jotta näitä albumeita katsellessamme kykenemme huomaamaan, miten rakkaus omaan lapseen hämärtää ja muovaa todellisuutta meidän nähtemme. Elämänsä ensimmäisinä päivinä hän oli kauhistuttavan kalpea, melkein läpikuultava, kuin maitopussi. Hän oli merkillinen. Ja silti minulta on jäädä sydämenlyönti välistä, kun huomaan noista kuvista hänen julkean ilmeensä, omanarvontuntonsa, aivan alusta pitäen. Joka tapauksessa ymmärsin vasta paljon myöhemmin, että muiden lapsia opin rakastamaan, kun taas rakkauteni Leaa kohtaan oli oppimisen vastakohta, se oli kaiken unohuttamista.

Kuvan ulkopuolella puristan Lealle appelsiinimehua, ja kuvassa hän jo siemailee sitä varovaisesti vaaleanpunaisesta muovimukista. Näyttää huvittavalta, kun hapan maku hyökyy häneen. Vitamiinit virtaavat sisälle, imeytyvät ja alkavat vaikuttaa, ja hän paranee silmiensä edessä ilman että on sairastunutkaan. Myös öisin hänen nukkuessaan aistin kasvun, uunin lämmön ja taikinan kohoamisen (hän näyttää epätodellisen pitkältä maatessaan vuoteessa). Niinä harvoina kertoina, kun hän on oikeasti sairas – vilustunut, jonkin viruksen tai tulehduksen kourissa – leimahtaa hänen ihonsa alta esiin aivan toinen temperamentti. Hänestä ei koskaan tule heikkoa tai sekavaa, päinvastoin, korkeassa kuumeessa hän muuttuu entistäkin pippurisemmaksi ja tavattoman puheliaksi. Minusta se on maniaa. Silmät säkenöivät, kasvot hehkuvat punaisena ja ääni muuttuu tummaksi ja käheäksi. Hän pelottaa minua. Noina hetkinä minulle on selvää, etten kykene tekemään mitään hänen puolestaan, että hän loitotonee kauaksi sallimuksen käsivarsilla. Mutta aina päivän, korkeintaan parin, päästä tilanne rauhoittuu. Äitini soittaa kysyäkseni Lean kuulumisia, on hirveän huolissaan, neljäkymmentä vuotta sairaanhoitajana ovat opettaneet hänelle paljon kohtalon oikuista, hän kauhistuu taaperoikäisen korkeaa kuumetta, hössöttää joka asiaa, kuten jo kerroin.

Vannotan, että Lea on ihan kunnossa. Kuume on laskenut, hän nukkuu nyt.

Seuraavana päivänä Lea jo istuu hihkuen omassa pikku tuolissaan. Olemme ostaneet ensimmäisen digikameramme, ja nyt voin ottaa hänestä kuvia sydämeni kyllyydestä, lukemattomia, niin paljon kuin ikinä haluan. Tiettyssä valaistuksessa tyttäreni silmät ovat niin siniset, että ne näyttävät kuvissa tyhjiltä. Minulla on ruskeat silmät, ja samoin on hänen isällään. Tyttäreemme vaaleansininen silmien väri kulkee kehoissamme peittyvänä, perintötekijät risteävät kahden yli hypätyn sukupolven jälkeen. Äidinpuoleisella isoäidilläni oli siniset silmät ja niin myös Meirin isänpuoleisella isoisällä. Tuossa valossa myös Lean hiukset näyttävät kovin vaaleilta, miltei keltaisilta. Nämä paholaisen kuvat minä poistan heti, ja loppujen joukosta etsin parhaan näyttääkseni sen myöhemmin äidilleni. Tunnin kuluttua olemme jo matkalla päiväkotiin, ja tervehtynyt Lea haluaa taas painella kaikkea. Valokatkaisijaa rappukäytävässä. Hissin nappulaa. Auton avainta. Ja samoin iltapäivällä palatessa – hän haluaa painella pankkiautomaatin näppäimiä, ottaa setelit ulos, työntää kolikon ostoskärryihin, allekirjoittaa luottokorttikuitin. Kolme- ja puolivuotiaana hän osaa jo kirjoittaa nimensä, ja on hänellä allekirjoituskin, kiemurainen kuin lahjanaru. Kotona hän kirjoittaa papereihin uudestaan ja uudestaan: Lea, Lea, Lea, Lea. Hän ei edes halua oppia kirjoittamaan mitään muuta.

S anottakoon tässä kohtaa, että rakkauden ongelma ei enää toistunut. Koko raskauden ajan rakkauden arvoitus piinasi minua jatkuvasti, mutta saman tien, kun tyttäreni tuli maailmaan, kaikki oli selvää. Iltapäivän pitkinä tunteina, kun olimme kaksistaan kotona, minulla oli tapana soittaa äidilleni ja kertoa kuinka ihmeellinen Lea oli. En hellittänyt tai antanut äitini vaihtaa puheenaihetta, en suostunut kuuntelemaan hänen juttujaan ennen kuin hän oli kuunnellut minun juttuni, ja osasin tehdä tämän ilman että hän edes tajusi. Kulmakaupan myyjälle sanoin (turhan äänekkäästi; siihen aikaan en aina hallinnut sitä miten kovaa sanat tulivat suustani): mitä ihmettä tein elämälläni ennen tyttäreni syntymää? Halusin sanoa, etten muistanut mitään, että kaikki oli poispyyhitty, olin syntynyt uudestaan tyttäreni myötä. Äidilleni en voinut tällaisia puhua, olisimme kumpikin menneet hämillemme, hän olisi kuullut minulta kaiken mitä oli pelännyt kuulevansa, vaikka nimenomaan rakastumisestahan oli kyse, minä olin rakastunut, halusin huutaa rakkauteni Leaa kohtaan kovaan ääneen kaikkien kuullen, ja samaan aikaan en piitannut kenestäkään. Olin onnellinen, nautin siitä, että olin löytänyt oman äitiytensä. Lukemattomat halaukset, pehmeät suukot, rakkaudentäyteinen lepertely ja kujertelu. Imetin häntä aina kun hän halusi, päivin öin. Hän nukahti

ja heräsi tarpeensa mukaan. En halunnut lukea oppaita. Nuuskuttelin hänen sukkiaan ja housujaan ennen kuin tungin ne pesukoneeseen, imin sisään hänen rasvaisen tukkansa tuoksua, hänen aamuhengitystään, kaikkia hänen makeita löyhkiään. Hän ryömi paljain jaloin hiekkalaatikolla, keräsi itseensä koko naapuruston koirien karvat. En välittänyt rajoituksista tai säännöistä, ja halusin itsepintaisesti esitellä tämän äidilleni, tämän tyttären kohdistuvan rakkauden, jonka olin itse keksinyt ja joka oli tyystin erilainen kuin äitini rakkaus minua kohtaan.

Pimeällä kadulla, tuhansien kilometrien päässä
kotimaasta, seisoo yksinäinen nainen.

Hän tuijottaa talon ikkunasta sisään:
kaksi kaunista lasta, isä ja äiti.

Talossa asuu hänen tyttärensä tuntemattoman
miehen kanssa, siellä leikkivät hänen lapsenlapsensa,
joita hän ei ole koskaan tavannut.

Mitä tapahtui? Miksi tytär lähti?

”Aina sanotaan, että
lapsia ei voi rakastaa liikaa.
Mutta joskus voi.”^{NDR}

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-4283-5